

NICO RIEMERSMA

Kruiswoorden van Jezus

Matteüs 27 : 46

'Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?'

*Goede Vrijdag, 25 maart 2005
Bethelkerk, Den Haag-Loosduinen*

1. Het is een van de meest bekende kruiswoorden, misschien wel de meest bekende, dit kruiswoord uit het Matteüsevangelie: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?' Van een andere orde dan de laatste woorden van Jezus in het Johannesevangelie: 'Het is volbracht'. Het is een verschil van dag en nacht, zo mag je wel zeggen. Hoge, heilige woorden zijn dat, in de Johannespassie. Vandaag, vanavond, woorden die heel menselijk overkomen. Heel herkenbaar zijn ze. Woorden van dichtbij. Woorden die daarvoor en daarna nog vaak zijn uitgesproken, door mensen die diep in de put zaten en die het gevoel hadden dat God hen in de kou liet staan. Woorden die misschien ooit ook wel eens door ons zelf in de mond zijn genomen, toen wij ons verlaten voelden.

2. Velen van ons zullen het herkennen, als je in een diepe crisis zit, dat je vaak geen woorden meer hebt om je situatie voor te leggen, om te verwoorden wat je voelt. Goed is het dan dat er ooit dichters zijn geweest, die woorden gevonden hebben om zulke diepe ervaringen in woorden tot uitdrukking te brengen. Goed is het, als er dan psalmen zijn, die jouw situatie, die jouw gevoel voor het aangezicht van God verwoorden, die vertolken wat er je hart aan wanhoop leeft, zoals vaak alleen een psalmdichter dat maar kan. Woorden die jij op jouw beurt kunt hernemen, om jouw situatie van ellende mee uit te leggen en mee uit te zeggen.

Dat is wat hij, Jezus, hier doet in deze crisis, die zo diep is, een lijden zo groot. Het lied dat hij vroeger thuis geleerd heeft, en in de synagoge gezongen, dat lied komt nu uit zijn mond en brengt tot uitdrukking hoe

hij zich voelt. 'Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?' Het is Psalm 22, die hij hier zingt, met luider stem.

Dat is zingen in de nacht, zingen, terwijl het totaal donker is om je heen is. Het is zingen vanuit je tenen, zoals dat in een uitvaartdienst gebeurt. Met een brok in de keel. Het gaat met moeite, maar het helpt ook, je kan je emotie erin kwijt, je kan die ruimte geven, door je tranen heen, en je krijgt er zelf weer even wat ruimte door.

Zo werken deze liederen, vooral de psalmen op die momenten dat mensen langs de grenzen van het leven gaan, en op de grenzen van geloof en ongeloof terechtkomen. Het zijn liederen, waarmee een mens op de hemeldeuren klopt, bonst, mag je wel zeggen. Bonzen om toegang te krijgen!

3. Het is een schreeuw, ja zeker, toch is het geen private wanhoopskreet, maar een regel uit een psalm, dus onderdeel van een lied. Eén zin is het. De eerste van Psalm 22. De rest van de psalm *hoort* erbij. En de rest van het lied *hoor* je erbij. Zo gaat dat bij andere liederen ook. Iemand zingt: 'Wat de toekomst brenge mij', en jij vult het lied zelf aan met: 'mij geleidt des Heren hand'.

Je hoort de eerste zin van Psalm 23/Gezang 14. 'De Heer is mijn herder' en onmiddellijk komen de woorden: 'zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis, ik vrees geen kwaad, want Gij zijt bij mij' naar boven. Je hoeft maar één regel uit een lied, psalm of gezang genoemd of gehoord te worden, en heel het lied gaat meeklinken. Het blijft niet bij die ene regel. Zo werkt het bij ons. En zo doet de evangelist (Matteüs) het zelf ook. Die psalm, Psalm 22, laat hij als een rode draad door het passieverhaal heenlopen. U hoorde bij de lezingen uit de Matteüspassie steeds weer elementen uit die Psalm 22. Precies omgekeerd aan de volgorde van deze psalm gebeurde dat.

De psalm mag uit twee delen bestaan: uit een *kyrië* (het eerste deel) en een *gloria* (het tweede deel), de elementen die in het passieverhaal van Matteüs, de hoofdstukken 26-27, een rol spelen, komen alleen uit het eerste, uit het *kyrië*deel. Het begon met het verdelen van de kleren en het werpen van het lot (Psalm 22:19), daarna de spottende oproep 'Laat die hem verlossen, als Hij een welgevallen in hem heeft' (Psalm 22:9), gevolgd door het de bespottung gepaard gaand met het schudden van het hoofd (Psalm 22:7), eindigend met de schreeuw van Jezus aan het kruis: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?' (Ps. 22:2).

4. Hier rond het kruis hoort u Psalm 22, maar op andere plekken in het passieverhaal hoorde u weer andere psalmen.

Direct al aan het begin (Mt 26:30): Het paasmaal besloten met het zingen van de lofzang, het Hallel, de *Psalmen 114-118*. En in Getsemane brengt Jezus zijn droefenis onder woorden met behulp van *Psalm 42:6*. Op de vraag van de hogepriester spreekt hij woorden die aan *Psalm 110* doen denken. En wanneer hij wijn met gal te drinken krijgt, komt *Psalm 69* in herinnering. Maar de psalm die kroon spant, is 'onze' Psalm 22.

Het lijdensverhaal wordt door de grote hoeveelheid psalmcitataten bijna zelf weer een lied, een psalm. Me dunkt dat dat Bach ertoe gebracht heeft om deze passie van Matteüs op muziek te zetten. Bach zag dat Matteüs zelf zijn passie op muziek had gezet. Hij maakte er alleen nog de noten bij!

5. Elke evangelist wil met het woord dat Jezus aan het kruis uitroept, het geheel van het evangelie heeft willen belichten. Wil dat kloppen, dan moet daar ook een uitzondering op zijn. Van *dit* kruiswoord is bepaald niet te zeggen dat het een samenvatting van heel zijn leven is. Het mag een heel menselijk beeld van Jezus tot uitdrukking brengen, maar passend bij heel zijn leven is deze uitspraak nou niet bepaald. Integendeel zelfs, de uitspraak wekt eerder de indruk daar haaks op te staan. Groot toch was zijn vertrouwen in de weg die hij ging, en hij wist waar die op uitliep. Maar zie wat er dan hier gebeurt. Waar hij gedurende heel zijn leven in groot Godsvertrouwen de weg ging, die hij gewezen kreeg, daar lijkt hij in deze laatste ogenblikken aan pure wanhoop ten prooi te zijn. Daar lijkt deze verschrikkelijk kreet een ongekend teleurstelling te bevatten. Daar legt hij hier getuigenis af van een onpeilbare eenzaamheid.

6. Hoe is dat te bevatten?! Dan moeten we bij het begin beginnen: het vers zelf begint namelijk al merkwaardig. Met een contrast, zo moet u weten. Nee, dat is niet in elke vertaling te horen. De NBG heeft 'Omstreeks het negende uur riep Jezus, met luider stem zeggende.' Ik zou het vers liever zo willen weergeven: '*Maar* rond het negende uur schreeuwde Jezus met luider stem.' De zin staat in contrast met de voorgaande: 'Vanaf het zes uur geschiedde er duisternis over heel de aarde tot het negende uur.' Die duisternis mag je onbepaald ongewoon noemen, het wordt niet zomaar donker. Het is een duisternis die met de Eeuwige zelf van doen heeft. Het is God zelf die de ganse aarde in het

donker zet. Teken van rouw. Teken van hemelse rouw is het, over het kruis, hem aangedaan, Zijn geliefde zoon!

7. Het is in die duisternis, dat Jezus met luider stem schreeuwt: "Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?" Die woorden worden in de duisternis gesproken. In een situatie dus dat er helemaal niets meer te zien valt. Dan raakt ook hij alle zicht kwijt. De duisternis heeft ook hem te pakken.

Hoe moet je zijn woorden (in deze situatie) duiden? Wij zijn ze als een wanhoopskreet gaan verstaan. Als uitdrukking van een onpeilbare eenzaamheid, waardoor Jezus zich overvallen voelt.

Een schreeuw is het! Inderdaad, maar het is geen losse kreet, hij komt wel uit een lied, uit Psalm 22. Om de schreeuw in al zijn diepte te voelen, moet je daarbij op hetzelfde moment de andere helft van het vers horen: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten, verre zijnde van mijn verlossing, bij de woorden van mijn jammerklacht (mijn gebrul).' Dat tweede deel is nodig om het eerst vers te kunnen verstaan. Dan zie je, waar het in het kruiswoord eigenlijk om gaat. Nee, om de verlatenheid als zodanig gaat het niet, de verlatenheid drukt uit, dat God met zijn verlossing ver weg is, dat God hem niet komt redden. Zijn schreeuw is een schreeuw om redding (van het kruis).

8. Wij hebben nog niet gebeden of we vinden dat er ook ogenblikkelijk hulp moet komen, dat Hij ons direct uit de penarie moet halen. De zin na onze voorbeden wijst daar al enigszins op: 'Heer, onze God, wij bidden U: verhoor ons!' Op de schreeuw die vanaf het kruis klinkt, komt geen antwoord. En ook daarin herkennen velen van ons hun situatie. En de psalm bevestigt dat beeld. Hoort u maar: 'Gij antwoordt niet, noch als ik overdag roep, noch 's nachts' (Psalm 22:3).

Wij willen een antwoord zien op onze vraag. Maar soms, lieve gemeente, soms is het maar goed dat er geen antwoord komt! Zoals hier! Dat antwoord had hem van het kruis gebracht. Hij zou gered zijn, maar wij zouden zijn losgelaten, wij met onze noodkreet..... ! Onze duisternis, hij zou die niet echt hebben gedeeld.

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

Lucas 23 : 43

'Voorwaar, u zeg ik:

'Vandaag zult u met mij in het paradijs zijn.'

Zondag Oculi, 27 februari 2005

Bethelkerk, Den Haag

1. Boven overlijdensadvertenties zetten mensen vaak een tekst of uit een lied of uit een psalm of uit een stuk uit de Schrift dat iets tot uitdrukking brengt, hoe mensen tegen leven en dood aankijken. Vaak zijn het woorden vol van hoop en verlangen: 'Mijn genade is u genoeg', 'De Heer is mijn herder, mij ontbreekt niets.' 'Ik ben de opstanding en het leven'.

Vandaag is ook zo'n tekst aan de orde. Het is de tekst boven het leven van een misdadiger. Het zijn niet zijn eigen woorden, die boven zijn leven staan, het zijn de laatste woorden van Jezus, die Jezus tegen hém heeft gesproken: 'Voorwaar, ik zeg u, heden zult u met mij in het paradijs zijn.' Het zijn de allerlaatste woorden van Jezus die hij tot een mens heeft gesproken.

2. 'Voorwaar, u zeg ik, vandaag (nog) zult u met mij in het paradijs zijn.' Wonderlijke taal is dat! Taal uit een andere wereld!? Ja, zeg dat wel, het is taal, die je aan het sprookje doen denken. Paradijs: een sprookjeswoord. Een paradijs is een droom-gaard. Zo bijzonder en zo mooi dat ze er in Israël geen woorden voor hadden. Ze moesten er één lenen uit Perzië, dat land van sprookjes en geuren en kleuren: *pardes*, paradijs, om het volmaakte, maar ook meteen het onbereikbare mee tot uitdrukking te brengen.

Paradijs, wie denkt er dan niet aan het verhaal uit Genesis 2, van de eerste mens, ha-Adam en Chawa, de mens en zijn vrouw, wandelend in de tuin, om aldaar te bloeien en vrucht te dragen. Met dat verhaal opent de Schrift, het staat aan het begin, niet omdat het verleden tijd is, maar het staat daar, omdat het uitgangspunt is van het verhaal van God met de mensen. Zo is de wereld van origine bedoeld. Zo zullen die mensen zijn. Daar gaat het heen!

Paradijs: een woord uit sprookjesland! Maar moet u zien op wat voor moment en in wat voor een situatie gesproken. Op een plek met de naam *Kranios* (=Golgota): schedel! Kortom, op de plaats, waar je als mens je gezicht kwijtraakt, op de plek van het gezichtsverlies. Op de plek waar je geen hoop meer hoeft te koesteren, waar je alle hoop kunt laten varen. Op de plek, waar op brute wijze een eind aan het leven wordt gemaakt. Daar nu tovert hij dat woord tevoorschijn! Paradijs! Misplaatste taal? Dat zou je toch zeggen? Nou, denken dan.

3. Goed is het om even verder te kijken dan naar het kruiswoord alleen. Het kruiswoord is tenslotte antwoord van Jezus, op een vraag van de man die aan het kruis naast hem hangt. 'Jezus, gedenk mij, wanneer u uw koninkrijk binnenkomt', als ik even heel precies mag zijn. Iemand bij zijn eigennaam noemen, dan doe je niet direct. Dan moet je wel heel vertrouwd met hem zijn! Het komt nooit voor in het hele (Lucas)evangelie, moet u weten, dat iemand Jezus bij zijn (eigen)naam noemt! Ook zijn leerlingen doen dat niet of de vrouwen die hem volgen. Nooit. Meestal noemen ze hem 'Meester'. Petrus spreekt hem de eerste keer aan met 'Heer'. Nog een keer: niemand zegt ooit 'Jezus' tegen hem! De enige keer gebeurt hier aan het kruis! Door een misdadiger ook nog. ('Noem mij bij mijn diepste naam, voor wie ik liefheb wil ik heten', Neeltje Min).

4. Lieve mensen, maar er is nog meer aan de hand. Dat begrijpt u natuurlijk ook wel. Want die naam (Jezus) klinkt nooit zomaar in het evangelie. Als die naam klinkt, dan is zijn wezen aan de orde. Dan gaat het over zijn werk, dan gaat het over wie hij is voor mensen. Wanneer de misdadiger 'Jezus' zegt, dan doet hij meer dan Jezus bij zijn naam noemen, omdat die nu eenmaal zo heet. Dan is er hier meer aan de hand dan dat hij keurig met twee woorden spreekt zoals uw en mijn moeder ons geleerd hebben. Waar het om gaat, is: dan doet hij als eerste en laatste in het evangelie op een beroep op het hart van Jezus. Dan noemt hij hem bij die naam die in de Kerstnacht uit de mond van de engel heeft geklonken: 'Redder', 'Hij die in de ruimte zet!' Hij die u in de ruimte stelt, Hij die mij in de ruimte wilt zetten, opdat we onbevreesd in het leven zullen staan.

Zó noemt hij hem, waarmee hij hem in het hart treft, waarmee hij hem typeert zoals hij precies is. Er zijn van die situaties dan komt er precies op aan, wanneer je iemand moet typeren, dat je de goede woorden

spreekt. Dat alleen al schept ruimte. Het doet goed, je voelt je gekend. Begrafenissen zijn van die momenten. Als dan de goede woorden gesproken worden, als je man, je vrouw, je kind, je vriend of vriendin dan goed getypeerd worden door anderen die over hem of haar spreken, dan doet je dat goed.

En het mag bepaald bijzonder heten als dat gebeurt door iemand van wie je dat nu niet direct verwacht, zoals hier aan de voet van het kruis gebeurt, door een man die eerder het leven van de ander bepaald onrecht had aangedaan.

5. De Nieuwe Bijbelvertaling is hier echt teleurstellend, als je ziet, hoe ze de uitroep van de man vertaald hebben: 'Jezus, denk aan mij.' Deze vertaler is duidelijk niet op de eerste katecheseles geweest, want daar al had hij/zij ogenblikkelijk van haar of zijn dominee gehoord dat 'gedenken' nooit de betekenis heeft van 'aan iemand denken'. Met 'denken aan' hoeft er verder helemaal niets te gebeuren. 'Wil je nog eens aan me denken?' Hoe makkelijk kan je daar ja op zeggen, want enige consequentie hoeft daar niet aan vast te zitten. Als dat 'gedenken' zou zijn, dan hoeft degene uit Psalm 25 die dat roept: 'Gedenk uw barmhartigheid', op niet erg veel concrete barmhartigheid te rekenen. En datzelfde geldt voor Jozef, als die in gevangenis zit, en het moet hebben van de schenker. 'Gedenk mij, wanneer het u goed zal gaan, toon mij toch uw dankbaarheid door melding van te maken bij de Farao' (Gen 40:14).

Dat is het linke van zo'n vertaling ('Denk aan mij'), want nu moet ik u er van alles bij gaan vertellen, omdat je anders op een veel te makkelijk spoor terecht komt. 'Denk aan mij', als u er dan maar bij bedenkt dat dat in de Bijbel nooit van de daad losgemaakt kan worden. Met 'denken aan', is ogenblikkelijk het 'doen' gegeven. Wilt u dat niet vergeten! Wilt u dat gedenken!

6. Wat zo bijzonder is aan deze woorden ('Gedenk mij')? Dat hij Jezus zo in zijn hart typeert, door hem bij zijn naam te noemen, maar er vervolgens niet om vraagt. Hij doet een beroep op de redder, maar hij vraagt het niet. Nee, hij vraagt niet dat Jezus hem daarvan redt. Van dat kruis af. Wat hij vraagt, is: vergeet mij niet.....! De Jozef-vraag zou je 'm kunnen noemen. 'Vergeet mij niet, wanneer u in uw koninkrijk komt.' Die 'hopige' vraag, dat een mens goed terecht komt!

7. Ziet u al, wat er gebeurt: alles wat er 'aan de linkerkant' (23:35, 36-38, 39) gezegd wordt, alle woorden daar gesproken, dat staat bij deze man, bij *deze* misdadiger niet ter discussie. Alle grote woorden van het geloof: *redden, koning* (koninkrijk) hoor hoe ze aan de andere kant een fractie eerder klonken. Woorden die met spot en met hoon werden overladen.

Ja, lieve gemeente, dat is het kruis, het is de plek waar je alles van God ter discussie kunt stellen. Al je teleurstelling over wie God is, en wat Hij wel/niet doet, leggen mensen daar neer. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar in zo'n situatie heb ik, en ik niet alleen, heel wat mensen hebben in zo'n situatie de neiging om daartegenin te gaan, om uit te leggen dat dat zo niet kan en niet mag. Ja, die moet er echt komen, de wet op godslastering! Me dunkt dat je dan goed laat zien dat je niet veel van het evangelie hebt gehoord of begrepen.

8. Als het kruis iets laat zien vanmorgen, dan is dat weinig samenbindends. Aan de voet van het kruis, van deze drie kruisen is bepaald geen lichtkring te zien. Twee groepen zijn het die sterk met elkaar contrasteren. Mensen die de harde taal van de teleurstelling spreken. Die eigenlijk zeggen: 'Ach, al die grote woorden van het geloof, zie nu hoe ze hier kapot lopen, het stelt toch immers niets meer voor.' Nee, dat is niet alles wat hier klinkt. Er klinken ook andere stemmen. Uit monden waaruit je het niet zou verwachten: uit de mond van iemand die daar zelf naast hangt, het is de mond van een crimineel, een misdadiger. Onze 'vriend' Wilders zou er wel raad mee weten, met dat soort types. Zie nu hoe deze crimineel de grote woorden van het geloof in zijn mond noemt! Hier aan het kruis notabene! De plek, waar *hij* blijkbaar alles op zijn plek ziet vallen. Uit zijn mond komen woorden die van uitzicht getuigen in een situatie die een 'normaal' mens uitzichtloos zou noemen. 'Alle geloof breekt hier, in zo'n situatie toch af', zo denken er velen ook binnen onze kerk. De misdadiger laat ons vanmorgen wat anders zien. Juist hier breekt *hij* open, laat hij ons in zijn hart kijken, en worden we deelgenoot van een geloof, zo ongelooflijk groot.....! 'Jezus, gedenk mij, wanneer u in uw koninkrijk komt.'

9. Hoor dan wat Jezus hem zegt. Nee, op al die andere uitspraken, 'aan de andere kant' gedaan, reageerde hij niet, zweeg hij. Alle spot en hoon, die op hem neerkwamen, die mochten uitgesproken worden, die pareerde hij dan ook niet. Alle woede die mensen op God loslaten, die ze

zo vaak weergeven in de taal van de spot, die krijgen bij deze God ruimte, die worden niet afgedaan, die, mag ik het nu eens raar zeggen, die mogen er zijn. En dat kan je alleen maar laten zien (dat die spot en hoon ook echt er mag zijn), als je er niet dwars tegenin gaat. Die kan je alleen maar innemen! Zo laat Hij zien wie Hij is.

10. En tegenover de man die zich zo vertrouwelijk met hem maakt? Hoor wat hij tegen hem zegt: 'Voorwaar u zeg ik, vandaag zult u met mij in het paradijs zijn.' Het is een zin die op nogal wat onbegrip stoot. Bij heel wat mensen. Om na zo'n woord van deze misdadiger hem een rechtvaardige te noemen, weinig zullen Jezus daarin in kunnen volgen, ook al mag dat de kern van de reformatie heten.

Wat de misdadiger man in ontvangst mag nemen, dat is dat hij mag weten dat hij vandaag nog goed terecht zal komen. In het paradijs, dat is in die tuin, waar die mens ooit uit verdreven was, en nooit meer in zou kunnen terugkeren.

Als u het nog begrijpt, lieve gemeente. Onbegrijpelijk, dat is het. Kent u iemand met zo'n groot hart?

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

Lucas 23 : 46

'Vader, in uw handen beveel ik mijn geest'

*Zondag 'Laetare (=Verheugt u!)', 6 maart 2005
Bethelkerk, Den Haag-Loosduinen*

1. Alles wat met de eindtijd te maken heeft, boeit een groot aantal mensen. Tegen het einde(!) van de vorige eeuw, zag je opnieuw (zoals dat aan het einde van de eeuw daarvoor ook al het geval was geweest) een enorme aandacht voor alles wat met die eindtijd meekomt. Die aandacht hebben ook nogal wat mensen in de kerk. Dat mag met name in de VS het geval zijn, m.n. in pinksterachtige kerken, ook hier zijn mensen erdoor geboeid. Je ziet het o.a. aan de interesse die er bij veel mensen is voor boeken als Openbaring en Daniël, die de taal van de eindtijd hanteren. Sommige mensen houden hun hele leven fascinatie voor dit type boeken. De gebeurtenissen, die ons worden getekend, zijn groots en heftig, de dingen worden vaak in simpele én scherpe tegenstellingen tegenover elkaar gezet.

2. Om het evangelie (Luc. 23:44-49) van vanmorgen in al zijn diepte en in al zijn heftigheid te verstaan, moeten we terug naar Lucas 21, naar de laatste redevoering van Jezus, waarin hij spreekt over grootse dingen die zullen staan te gebeuren. Het is taal en het zijn beelden die aan boeken als Daniël doen denken. Het is de beeldtaal van de apocalyptiek, waarin ons het wereldgebeuren wordt onthuld. In die redevoering kondigt Jezus een situatie aan, tekent hij een wereld vol onheil, dreiging en ellende.

Het is een verhaal, dat mensen altijd weer ongemakkelijk maakt. En dat is alleszins te begrijpen: de beelden zijn ook schokkend. Heel de wereld in rep en roer, zelfs de machten van de hemel: zon, maan en sterren wankelen, zo krijgen we te horen. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar alleen als je het *hoort*, bekruipt je een gevoel van huiver.

3. Wanneer we dat apocalyptische verhaal horen, dan gaan *wij* daarna door het raam zitten kijken, om te zien of er al ergens gebeurt wat er daar is aangekondigd. En dat zeggen mensen dan ook, als er zich ergens

op de wereld rampen met een ongekende afmeting afspelen, zoals zo'n tsunami op Tweede Kerstdag. Dan wijzen ze naar dat verhaal en zeggen: 'Kijk, dat stond ook al in de Bijbel, de profeten hebben dat allemaal aangekondigd, wat er zou gaan gebeuren.'

Zo gaan wij over het algemeen met deze redevoering om: als een bril om daarmee naar de wereld van alle dag te kunnen kijken. Maar of je Jezus, of je zijn redevoering daarmee recht doet, dan waag ik dat toch te betwijfelen. Het evangelie vraagt er niet om om naar buiten te kijken, maar om door te lezen, om het evangelie eerst helemaal uit te lezen. Dan pas daarna mag je ermee naar buiten om dat verhaal met je eigen leven gestalte te geven in het gewone leven van alledag.

4. Het is de laatste grote redevoering die Jezus houdt. En als je dan doorleest, dan volgt het passieverhaal (Luc. 22-23). Die volgorde zegt *veel*, om niet te zeggen: die volgorde zegt *alles*. Wat er daar allemaal verteld, heel het lijden en sterven van de Heer, moeten we begrijpen als de *uitvoering* (!) van hetgeen Jezus in die redevoering eerder had aangekondigd. Kijk, als je dat in het oog krijgt -de 'details' van het evangelie zijn toch echt van beslissende betekenis- dan pas begrijpen we die gebeurtenissen die we zojuist in het Lucasevangelie zagen.

5. 'Het einde van de geschiedenis', zo luidde enige tijd geleden de titel van een boek van de politieke filosoof Fukujama, waarin hij onze geschiedenis aan zijn einde zag komen. Hij/zij die dit huis bezoekt, weet dat het einde van de geschiedenis in een gans ander gebeuren ligt. Dat het einde van de geschiedenis plaatsvindt hier op de Schedelplaats, met de executie van Jezus.

Zie het begin van de evangelielezing van vanmorgen. Die meldt duisternis en uitval van de zon (Luc. 23:44). Het zijn dé tekenen die bij de finale van de geschiedenis thuishoren. Het is taal die meldt: de eindtijd is aangebroken! Kijk maar, duisternis zomaar midden op de dag. Zie, zonne-uitval. Jammer dat de NV dat vertaald heeft met: 'toen de zon verduisterd werd' en de NBV met: 'omdat de zon verduisterde, want het gaat hier nu juist om de situatie die u nog wel kent van een paar jaar geleden: het verschijnsel van de zonne-eclips. Dat woord 'eclips' staat er in het Grieks! En dan weet u nu ook wat dat woord ('eclips') betekent: 'uitval'. Dat is wat er gebeurt! Hier, precies op het moment van de kruisiging!

6. Wij weten al tijden van tevoren dat zo'n zonne-eclips eraan zit te komen. Verrassen kan het ons dan ook niet meer. Stel u nu eens voor dat u dat allemaal niet van tevoren weet, maar u loopt heel gewoon op de Laan van Meerdervoort, en opeens wordt het in een korte tijd pikkedonker, zomaar midden op de dag. Dan zou ik uw gezicht wel eens willen zien. Dat zal beginnen met de vraag: wat gebeurt hier? Maar ik weet nog zo net niet of je dan toch niet een beetje een paniekerig gevoel krijgt, omdat je absoluut geen idee hebt wat er aan het gebeuren is en hoelang dat gaat duren. Wie zou dan niet even denken dat de wereld nu toch wel eens zou kunnen vergaan. De dieren hebben dat idee in elk geval wel. Zij worden onrustig, raken in paniek en beginnen te rennen. Alsof ze gevaar ruiken.

7. Het is het beeld dat het einde van de wereld aanbreekt, dat ons hier in het evangelie getekend wordt. En wat er dan gebeurt, -wij zouden zeggen: op het moment dat de hel losbreekt? Dan begint de mens, in wiens naam wij hier bijeen zijn, dan begint hij te *zingen*: "Ik ga slapen, ik ben moe, sluit mijn beide oogjes toe, Here, houd ook deze nacht over mij ... trouw de wacht. Amen."

Dat is wat *hij* doet, op dat moment! Psalm 31 is namelijk het lied dat de gelovige jood zingt, als hij gaat slapen. Het is zijn 'Ik ga slapen, ik ben moe'. Het avondgebed, dat gebeden wordt *als* het donker is, en dus *in* het donker uitgesproken. Wilt u dat apocalyptisch moment voor ogen blijven houden, op dat moment Jezus zingt Psalm 31, alsof het avond is, alsof het een avond is als alle andere!

8. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar als ik dat hoor, dan heb ik moeite om mijn tranen de baas te kunnen. Als je in zo'n situatie zoiets kunt doen, als je zó in alle eenvoud kunt reageren! Een ander - u, ik- zou compleet in paniek raken, gezien alles wat er gebeurt, als de hele wereld om je heen wankelt. Zie dan deze mens, hangend aan het kruis, zie wat hij doet, hoor wat hij roept.

Dan zoekt hij niet uit het duister weg te komen. Dan roept hij niet: 'Mijn God, wat gebeurt er?' Red me alstublieft! Nee, dan wordt, dan wordt het donker, waarin u en ik soms in verkeren, allereerst als duisternis erkend/aanvaard.

Dan wordt er in deze duisternis geen licht ontstoken.

Dan vindt uit deze duisternis geen redding plaats.

Dan wordt deze duisternis niet weggehaald of verjaagd, maar dan neemt hij daaraan deel. Dan participeert hij aan ons donker. Dan neemt hij deel aan het duister dat zomaar over de aarde komt, zo totaal onverwacht!

9. Dat is elke keer weer onze vraag in zulke situaties: 'God, waar ben je, doe er eens wat aan.' Maar of zijn antwoord altijd nou helemaal tot ons doordringt, kan je je dan toch afvragen als je mensen daarna hoort zeggen dat ze helemaal niets van God merken. Maar wie bedoelt u dan? Over welke God spreekt u dan? Kennen we die God die we aanroepen, dan misschien zo slecht. Het verhaal van vanmorgen wil ons opnieuw laten zien wie deze God is? Het is die God die in Hem, in Messias Jezus, laat zien dat hij er niet om heen loopt, dat hij er niet buiten of boven staat, maar dat hij aan onze duisternis deelneemt. Begrijpt u het, waarom u van God niks ziet! Hij deelt die (duisternis) met u!

10. En waar en wanneer wij zeggen: 'Ik zie het niet meer zitten, ik heb geen toekomst meer, het is helemaal donker om me heen geworden', weet dan dat in die duisternis wel zijn stem horen is. En echt niet onhoorbaar, getuige zijn luide stemverheffing, zoals het verhaal vertelt. Hoor dan wat er gebeurt. Dan klinkt er in dat duister een lied, een psalm. Het is een avondlied. Een avondgebed. Als teken van vertrouwen, uiting van een overgave: 'Vader, in uw handen beveel ik mijn geest.'
Mag dat *ook ons* gegeven zijn, om ons leven zo aan Hem toe te vertrouwen.

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

Johannes 19 : 30 *'Het is volbracht'*

*Palmzondag, 20 maart 2005
Bethelkerk, Den Haag-Loosduinen*

1. Woorden van Jezus, in de traditie van de kerk hebben ze altijd een bijzondere positie ingenomen. Dat geldt in het bijzonder voor zijn eerste en laatste woorden, in de vier evangeliën. Een hele bijzondere plek kenden we toe aan de woorden die hij aan het kruis spreekt. Het kruiswoord vanmorgen heeft daarin nog weer een bijzonder plek. 'Het is volbracht.' Heilige woorden zijn dat. Onaantastbaar zijn ze. Waag het niet om ermee aan de haal te gaan, zoals mevrouw Els Borst een keer deed, kort voor Goede Vrijdag. Het land was te klein. Je kon er goed aan zien hoe hoog we dat woord hebben. Hoe dat komt, zo in het bijzonder bij dit woord? Ze drukken het ultieme van het kruis aan. Niet minder ook drukken ze uit dat hem dit kruis niet als een lot is overkomen, maar dat hij de weg naar dit kruis heel doelbewust is gegaan.

2. Het zijn beladen woorden, maar overladen woorden zijn het ook. Boekenplanken (vol dogmatiek) zijn er geschreven over deze woorden. Alle betekenis van Jezus als Zoon van God is vaak met deze drie woorden samengevat. Tegelijkertijd brengen ze vandaag de dag veel mensen in verlegenheid. Wat is er precies volbracht? Hoe kan dat dan voor mij, nu nog altijd, betekenis hebben?

Wanneer ergens heel veel lagen dikke verf op aangebracht zijn, kun je het origineel soms nauwelijks nog onderscheiden. Zo is het deze woorden ook vergaan. Om maar de belangrijkste verfkleuren uit de loop de eeuwen te benoemen:

- wordt in dit woord Gods toorn gestild over een zondige wereld?
- wordt er de schuld van een hele wereld geboet, verzoend?
- wordt er een macht, de duivel verslagen?
- wordt er een afdoende offer gebracht?

Grote vragen zijn het, die hier worden gesteld. Vragen die ook van heel wat antwoorden –verschillende antwoorden- zijn voorzien. De

antwoorden, die zijn gegeven, ontgaan ons in deze tijd nog wel eens. Ze sluiten dan ook niet altijd aan op vragen van onze eigen existentie, op vragen waar wij mee zitten.

Ik stel voor om vanmorgen een andere route gaan dan de weg van de dogmatiek. Het is in zulk een situatie goed om zelf op onderzoek te gaan, om op zoek te gaan naar de betekenis van dit woord in de tekst. Het is de methode om uit te komen bij de betekenis die het woord voor ons kan hebben.

3. En dan doet zich al direct iets opmerkelijks voor, tenminste zo gebeurde mij dat. Ik had het zelf eigenlijk nog nooit echt gezien. Ik moet het anders zeggen: het was nog nooit goed tot me doorgedrongen, dat er *twee keer* gezegd wordt dat het volbracht is (in 19:28 en 30)! Ik zal het u nog sterker vertellen, als je het woord de tweede keer hoort, het kruiswoord van vanmorgen dus, dan maakt dat zelfs een wat overbodige indruk. De eerste keer dat het woord klinkt, staat er dit: '*Daarna, in de wetenschap dat alles al volbracht was,*' Daar kan toch niet meer iets aan toegevoegd worden? Iets kan toch niet twee keer 'volbracht' worden? Dat we hier met een ongerijmdheid te maken hebben, is goed te zien in de Naardense Vertaling. Oussoren mag een nauwgezette vertaler zijn, hier gaat hij toch de mist in, want *hij* vertaalt hier: 'wetend dat *weldra* alles is voleindigd....' U hoort, het volbrengen, het voltooiën - zoals het Griekse werkwoord (*teleioō*) luidt- staat hier nog uit. Het gekke van de tekst is echter dat er staat: 'Daarna, in de wetenschap dat alles *al* voltooid was.'

4. Twee keer hoort u het. Alles is al voltooid, als hij aan het kruis hangt. Om dat woord hier aan het eind te verstaan, moeten we terug naar het begin, naar dat moment vlak vóór het Paasfeest. -Johannes 13- : allerlei woorden uit het begin van dat verhaal van de voetwassing hoort u hier weer terug: 'En vóór het Paasfeest, toen Jezus *wist* (!) dat zijn ure gekomen was (!), om uit deze wereld over te gaan tot de Vader, heeft hij de zijnen, die hij in de wereld liefhad, liefgehad tot het einde (!).' Kijk, lieve gemeente, daar nu, helemaal aan het slot, klinkt hetzelfde woord als hier. Hier in Johannes 13 als zelfstandig naamwoord ('einde'), in ons verhaal vanmorgen als werkwoord ('voleindige'/'voltooiën'). Wil je de correspondentie tussen deze teksten vasthouden, dan zou je het werkwoord, dat alleen op deze twee plaatsen in het Johannesevangelie voorkomt, moeten vertalen met 'voltooiën'/'voleindigen'. Kijk, en dan

begrijp je ook wat er in vers 28 gezegd wil worden, met dat alles reeds volbracht. Dit kruis, waaraan hij hangt, maakt die liefde tot het einde toe zichtbaar. Als er iets zichtbaar wordt van liefde, als liefde tot het uiterste, liefde tot het einde, is dat niet, wanneer je je leven geeft voor anderen, zodat zij niet verloren gaan? Is dat niet op de plaats gaan staan voor hen om hun klappen op te vangen? Kijk, dat is wat er op het kruis gebeurt. Hier geeft hij zich, met alle liefde die in hem is. Hier geeft hij zich voor u en voor mij!

Als mensen dan woorden gebruiken die met *offer* en *offeren* te maken hebben, dan is dat toch niet vreemd. Offeren heeft toch van doen met geven, met jezelf aanbieden/jezelf offeren, met weggeven. Mochten die metafoor ons vreemd zijn geworden, dan is er echt iets mis is, dunkt me. Want dan zijn we de zaak die ermee verbonden is namelijk kwijt. Dan zijn we ten diepste de ware liefde kwijtgeraakt, de liefde die weet van dat moment dat je jezelf helemaal wegschenkt. Die mens die zo op de ander gericht is, dat hij alles voor die ander over heeft, tot zelfs zijn eigen leven.

Kijk, gemeente, dat is wat hier gebeurt. Hier toont hij, hier nu maakt hij zichtbaar hoeveel hij van u houdt. Zoveel om u het eeuwige leven te geven!!

5. Kijk, gemeente, dan is alles al voltooid. Dat mag je dan toch echt wel zeggen. En dan hoor je dat woord nog een keer....!. Tot mijn verbazing. Tot uw verbazing. Uit zijn eigen mond. Het kruiswoord van vanmorgen: 'Het is volbracht.' Dan begrijpt u dat er blijkbaar nog wat volbracht moet worden. U begrijpt het hier over wat anders moet gaan. Dat dit 'volbracht' een ander subject, een ander onderwerp moet hebben!

6. Het begin daarvan ligt in die eerder woorden over het *uitvoeren* van de Schrift. De evangelist gebruikt hier echt een ander woord. Niet het woord 'vervullen', zoals veel vertalingen ons willen laten geloven, nee, hij gebruikt het woord (*teleioō*) dat hij al een aantal keren gebruikt had, en dat telkens de betekenis heeft van 'volbrengen'. Om het u nog wat duidelijker te laten horen zou ik het zelfs wel willen weergeven met 'uitvoeren': Daarna, in de wetenschap dat alles al voltooid was, opdat de Schrift uitgevoerd zou worden, zegt Jezus:.....'

Daar hebben we het punt: de Schrift moet nog uitgevoerd worden. Als Jezus dan vervolgens zegt: 'Mij dorst', dan moeten we dat niet begrijpen alsof de Schrift nu/daarmee uitgevoerd wordt. Heel wat mensen hebben

dat wel gedacht en geprobeerd. Talrijke psalmen worden dan aangehaald. Psalm 42, over het hijgend hert dat naar water dorst. Nee, daarin ligt niet de uitvoering van het Schriftwoord, die ligt verderop, als hij de zure wijn genomen heeft. Dan immer klinkt die zin: het is volbracht, het is voltooid. Als hij de zure wijn genomen heeft, die hem op een hysopstengel is aangereikt, dan is het voltooid. Die zure wijn moest hij tot zich nemen, daarmee heeft hij zijn dorst gelest. Al het zure heeft hij tot zich genomen. Alle zuur die het leven bezorgt, die krijgt hij te drinken, alle ellende, heel dat leven van mensen, waaruit alle vreugde is verdwenen. Kijk, dat neemt hij in zich op. Daarin ligt zijn voltooiing. Dat hij daar niet voor wegloopt. Dat hij dat niet laat liggen.

7. Ik keer nog even naar de dogmatiek. Die heeft gemeend het hierbij te kunnen laten, bij deze woorden: 'het is volbracht'. Men maakte de woorden uit zijn context los, en ging ermee aan de haal. Vulde als onderwerp 'verzoeningswerk' in, en ging daarmee aan het werk. Johannes in verbijstering achterlatend om wat ze met Jezus' woorden hadden gedaan. Maar ook, omdat ze zijn woorden daarna helemaal eruit hebben weggelaten: 'En na het hoofd gebogen te geven, gaf hij de Geest over.'

Ziet u het, lieve gemeente, ziet u het? Jezus die eerst de zure wijn tot zich neemt, en dan de Geest geeft.

Ziet u de transsubstantiatie! Ziet u de verandering die plaatsheeft. Ziet u wat hij zelf tot zich neemt, en u en mij er vervolgens voor teruggeeft. Waar wij hem zure wijn geven, beeld voor alle narigheid en ellende die mensen in het leven ontmoeten en zelf ook uitstralen, zie hoe hij eerst zijn hoofd buigt om vervolgens de Geest te geven. En dan zou u dat woord *geest* met een kleine letter willen schrijven.....! Deze Geest van liefde! Zijn Geest!

In de Naam van de Vader en de Zoon en de *Heilige Geest*. Amen.